

Kültür ve Miras Ünitesi Çalışma Kılavuzu

4. Sınıf Sosyal Bilgiler • Kavram Sözlüğü, Değerlendirme Testi ve Analiz Rehberi

Ders Saati: 12 Saat

Düzey: 4. Sınıf

Kılavuz No: SB-4.2

1. BÖLÜM: KAPSAMLI TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Aşağıdaki tabloda, ünite kapsamında geçen temel kavramlar ve bunlara ait tanımlar alfabetik sıraya göre sunulmuştur:

TERİM	TANIM VE ÖZELLİKLER
Akraba	Aralarında kan bağı bulunan kişilerdir (dayı, amca, hala, teyze, kuzen, yeğen vb.).
Çekirdek Aile	Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan en küçük toplumsal aile yapısıdır.
Geniş Aile	Anne, baba ve çocukların yanı sıra dede, nine ve amca gibi akrabaların aynı çatı altında bir arada yaşadığı aile türüdür.
Millî Kültür	Bir millete özgü olan; tarihî süreçte şekillenen el sanatları (ebru, çini), mimari yapılar (hamam, medrese, kervansaray) ve geleneksel öğelerin bütünüdür.
Millî Mücadele Cepheleri	Kurtuluş Savaşı'nda vatan savunması için düşmana karşı savaşılan alanlardır (Doğu Cephesi'nde Ermenilerle, Güney Cephesi'nde Fransızlarla, Batı Cephesi'nde Yunanlarla mücadele edilmiştir).
Soyağacı	Bir bireyin geçmişte yaşamış ve günümüzde hayatta olan tüm akrabalık bağlarını gösteren şematik çizelgedir.
Sözlü Tarih	Aile ve toplum geçmişini birinci elden öğrenmek amacıyla aile büyükleriyle gerçekleştirilen görüşme, ses kaydı ve bilgi toplama yöntemidir.
Tepük	Eski Türklerin keçe ve kumaş parçalarını iple sarıp yuvarlak hâle getirerek ayakla oynadıkları, günümüz futboluna benzeyen geleneksel çocuk ve çeviklik oyunudur.

ÜNİTE TEMEL KAZANIMLARI ÖZETİ

SB.4.2.1. Aile Tarihi

Sözlü, yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanarak aile hafızasını araştırır.

SB.4.2.2. Millî Kültür

Çevresindeki geleneksel sanatları, mimariyi ve folklorik öğeleri tanır.

SB.4.2.3. Oyun ve Değişim

Geleneksel sokak oyunlarını dijital oyunlarla süreklilik ve değişim yönüyle kıyaslar.

SB.4.2.4. Millî Mücadele

Kahramanların fedakârlıklarından hareketle bağımsızlığın değerini kavrar.

2. BÖLÜM: KISA YANITLI DEĞERLENDİRME TESTİ

Aşağıdaki sorular, öğrencilerin ünitedeki kavram, süreç ve değerleri kavrama düzeyini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır:

1. Sözlü tarih çalışmasında bilgi edinilebilecek doğru kaynaklar kimlerdir ve öğretmenin bir öğrencinin aile tarihi için doğrudan kaynak olmama gerekçesi nedir?
2. Sözlü tarih araştırması yürütülürken takip edilmesi gereken basamaklar sırasıyla nelerdir?
3. Çekirdek aile ile geniş aile modelleri arasındaki temel farklar nelerdir?
4. Millî kültürümüze ait olan geleneksel el sanatlarına ve tarihî mimari yapılara üçer örnek veriniz.
5. Geçmişte keçe ve kumaş parçalarından yapılan topla oynanan "tepük" oyunu günümüzdeki hangi modern oyuna benzemektedir? Diğer geleneksel çocuk oyunlarımızdan iki örnek veriniz.
6. Geleneksel çocuk oyunları ile teknolojik (dijital) oyunlar; oynandıkları mekânlar, fiziksel hareketlilik ve arkadaşlık ilişkileri açısından ne tür farklılıklar gösterir?
7. Mustafa Kemal, Millî Mücadele'yi başlatmak ve teşkilatlandırmak amacıyla İstanbul'dan ayrıldıktan sonra sırasıyla hangi şehirlere gitmiş ve nerelerde kongreler toplamıştır?
8. Kurtuluş Savaşı'ndaki Doğu, Güney ve Batı cephelerinde sırasıyla hangi işgalci güçler veya gruplarla mücadele edilmiştir?
9. Kurtuluş Savaşı'nın Güney Cephesi'nde Fransız işgaline karşı canları pahasına direnen Millî Mücadele kahramanlarımız kimlerdir?
10. I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'nin yenik sayılmasıyla imzalanan ateşkes ve barış antlaşmaları hangileridir ve yurdumuz kimler tarafından işgal edilmiştir?

3. BÖLÜM: TEST CEVAP ANAHTARI

Öğretmen ve veli rehberliği için hazırlanmış detaylı yanıt anahtarı:

1. Sorunun Yanıtı (Aile Tarihi Kaynakları):

Aile tarihi araştırmasında dede, anneanne, babaanne, amca, dayı, hala ve teyze gibi aile büyüklerinden faydalanılır. Öğretmen, öğrenciyle doğrudan kan bağı ve ortak aile hafızası bulunmadığı için aile tarihi araştırmasında birincil kaynak olamaz. Araştırmada doğrudan aile bireyleri tercih edilmelidir.

2. Sorunun Yanıtı (Sözlü Tarih Aşamaları):

Sözlü tarih araştırmasında ilk aşamada görüşülecek kişi belirlenir ve randevu alınır. İkinci aşamada konuyla ilgili sorular hazırlanır. Üçüncü aşamada görüşme ortamı, ses kayıt veya not alma araçları hazırlanır. Dördüncü aşamada nezaketle görüşme yapılır ve son aşamada elde edilen veriler düzenlenip sunulur.

3. Sorunun Yanıtı (Aile Yapıları):

Çekirdek aile; yalnızca anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan en küçük aile modelidir. Geniş aile ise anne, baba ve çocukların yanında dede, nine, amca veya hala gibi akrabaların aynı evde yaşadığı çok nesilli aile modelidir. Temel fark birey sayısı ve nesil çeşitliliğidir.

4. Sorunun Yanıtı (Kültür Ögelerimiz):

Geleneksel el sanatlarımıza ebru, çini, bakırcılık ve halı dokuma örnek verilebilir. Tarihî mimari eserlerimize ise hamam, medrese ve kervansaraylar örneklerdir. Stadyum veya modern plazalar geleneksel millî mimarimizi yansıtmaz.

5. Sorunun Yanıtı (Tepük ve Geleneksel Oyunlar):

Geçmişte keçe ve kumaş parçalarının iple yuvarlanmasıyla oynanan tepük oyunu günümüzdeki futbol sporuna benzemektedir. Saklambaç (karasuni), körebe, tombik, yakan top, mendil kapmaca ve birdirbir diğer geleneksel çocuk oyunlarımızdandır.

6. Sorunun Yanıtı (Oyun Karşılaştırması):

Geleneksel çocuk oyunları bahçe ve sokak gibi açık alanlarda, grupla ve hareket hâlinde oynanarak fiziksel ve sosyal gelişimi destekler. Teknolojik oyunlar ise ekseriyetle kapalı mekânlarda, ekran karşısında ve hareketsiz oynandığından yüz yüze arkadaşlık bağlarını zayıflatır.

7. Sorunun Yanıtı (Mustafa Kemal'in Güzergâhı):

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmış; ardından sırasıyla Amasya, Erzurum, Sivas ve Ankara'ya ulaşmıştır. Bu süreçte Erzurum ve Sivas'ta halkı örgütlemek için millî kongreler toplamış, ardından Ankara'da TBMM'yi açarak mücadeleyi idare etmiştir.

8. Sorunun Yanıtı (Millî Mücadele Cepheleri):

Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Ermenilerle, Güney Cephesi'nde Fransızlar ve iş birlikçileriyle, Batı Cephesi'nde ise Yunan ordusuyla savaşmıştır. Ayrıca yurdun stratejik bölgeleri İngiliz ve İtalyan güçlerince de işgal edilmiştir.

9. Sorunun Yanıtı (Güney Cephesi Kahramanları):

Güney Cephesi'nde Fransız işgaline karşı halk direnişini örgütleyen kahramanlarımız Kahramanmaraş'ta Sütçü İmam, Gaziantep'te Şahin Bey ve Şanlıurfa'da Ali Saip Bey'dir (Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir bu cephede yer almaz).

10. Sorunun Yanıtı (Antlaşmalar ve İşgaller):

I. Dünya Savaşı yenilgisi sonrası önce Mondros Ateşkes Antlaşması, ardından vatanı parçalayan Sevr Antlaşması imzalanmıştır. Bağımsızlık zaferimiz sonucunda ise Lozan Barış Antlaşması kabul edilmiştir. Yurdumuz İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan ve Ermenistan tarafından işgal edilmiştir.

4. BÖLÜM: KOMPOZİSYON VE AÇIK UÇLU DÜŞÜNME SORULARI

Aşağıdaki sorular, öğrencilerin analiz, sentez, empati ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla yapılandırılmıştır:

KOMPOZİSYON SORUSU 1 • SÖZLÜ TARİH VE AİLE HAFIZASI

Aile tarihimizi araştırırken yararlandığımız yazılı belgelerin (diplomalar, tapular, nüfus kayıtları), görsel öğelerin (fotoğraflar) ve sözlü tanıklıkların aile hafızasındaki önemi nedir? Bir büyüğünüzle sözlü tarih görüşmesi yaparken uymanız gereken iletişim kurallarını ve izleyeceğiniz aşamaları detaylandırınız.

KOMPOZİSYON SORUSU 2 • MİLLÎ KÜLTÜR VE KUŞAKLARARASI DEĞİŞİM

Geçmişten günümüze geleneksel çocuk oyunlarının (saklambaç, tepük, aşık oyunu, mendil kapmaca) geçirdiği evrimi değerlendiriniz. Dijital ve teknolojik oyunların bireysel sağlık, hareketsizlik, yardımlaşma ve sokak kültürü üzerindeki etkilerini karşılaştırarak bir deneme yazınız.

KOMPOZİSYON SORUSU 3 • MİLLÎ MÜCADELE VE BAĞIMSIZLIK YOLU

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da İstanbul'dan ayrılarak Samsun, Amasya, Erzurum, Sivas ve nihayetinde Ankara'ya uzanan yolculuğunu düşününüz. Genelgeler ve kongrelerle Türk milletini tek bir amaç etrafında toplamasının bağımsızlık mücadelesindeki stratejik önemini açıklayınız.

KOMPOZİSYON SORUSU 4 • KAHRAMANLIK VE TOPYEKÛN SAVUNMA

Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde düzenli ordusuyla mücadele edip yetim çocuklara kol kanat geren Kâzım Karabekir Paşa ile Güney Cephesi'nde halkın bağrından çıkan yerel kahramanların (Şahin Bey, Sütçü İmam, Ali Saip Bey, Tayyar Rahmiye) vatan savunmasındaki fedakârlıklarını karşılaştırınız.

KOMPOZİSYON SORUSU 5 • MADDİ VE MANEVİ KÜLTÜREL MİRAS

Kervansaray, medrese ve hamam gibi tarihî mimari yapılarımız ile ebru, çinicilik, bakırcılık ve dokumacılık gibi köklü el sanatlarımızın bir toplumu millet yapan ortak kimlik ve hafıza üzerindeki rolünü anlatan düşünce yazısı kaleme alınız.